

UNELE CONSIDERAȚII PRIVIND RAȚIUNEA ȘI EFECTELE REDUCERII LIMITELOR DE PEDEAPSĂ ÎN NOUL COD PENAL

Unul dintre motivele pentru care s-a impus adoptarea, în anul 2009, a unui nou Cod penal, a fost și acela referitor la felul și cuantumul sancțiunilor aplicabile, la posibilitățile de individualizare a sancțiunilor puse la dispoziția judecătorului și la mijloacele de reintegrare a infractorilor puse la dispoziția organelor de executare a acestor sancțiuni.

Din această perspectivă, **numeroasele intervenții legislative anterioare asupra limitelor de pedeapsă pentru anumite categorii de infracțiuni au fost apreciate ca ineficiente**, în special pentru motivul că ele fost determinate de o **abordare greșită a cauzelor creșterii fenomenului infracțional** în diferite domenii.

Astfel, recrudescența infracțională a fost pusă în cele mai multe cazuri în mod eronat pe seama caracterului insuficient al sancțiunilor prevăzute de lege, când, în cele mai multe dintre situații, cauza o constituia fie ineficiența organelor de urmărire penală în a descoperi, investiga și deduce judecății astfel de infracțiuni, fie durată îndelungată a proceselor.

Această abordare greșită a dus la facila concluzie potrivit căreia un mijloc eficient de combatere a oricărui tip de infracțiuni ar fi sporirea limitelor de pedeapsă prevăzute de lege. Or, dacă în anumite situații acest mecanism poate fi apt să producă, la nivel social, un efect inhibitor (totdeauna însoțit însă și de alte mijloace, între care, cele mai importante, promptitudinea urmăririi faptelor și caracterul cert al aplicării sancțiunii), în cele mai multe dintre situații mecanismul s-a dovedit inutil.

În plus, nu a fost observată diferența semnificativă între maximul special al pedepselor pentru anumite infracțiuni, astfel cum acestea au fost prevăzute de lege, și cuantumul sancțiunilor aplicate în concret de instanțe, situat cel mai adesea cu mult sub acest maxim.

Observându-se, pe baza unor studii de practică și de criminologie aprofundate, adevăratele cauze ale fenomenului infracțional și caracterul nejustificat al politicii legislative anterioare, în expunerea de motive a acestei legi se arată:

*„Elaborarea unui nou Cod penal este cerută și de necesitatea reaşezării în limite normale a tratamentului sancţionar. În acest sens, practica ultimului deceniu a demonstrat că **nu mărirea exagerată a limitelor de pedeapsă este soluţia eficientă pentru combaterea criminalităţii**. Astfel, deşi pedeapsa pentru furtul calificat este în legea în vigoare închisoarea de la 3 la 15 ani, această sancţiune legală - nemaîntâlnită în niciun alt sistem de drept din Uniunea Europeană - nu a dus la o scădere semnificativă a numărului acestor fapte. De altfel, în perioada anilor 2004-2006, aproximativ 80% dintre pedepsele aflate în curs de executare prin privare de libertate pentru **furt și furt calificat erau de cel mult 5 ani închisoare**, ceea ce indică faptul că instanţele de judecată nu au simţit nevoia să aplice sancţiuni spre limita superioară maximă prevăzută de lege (12 ani în cazul furtului simplu, respectiv 15 ani, 18 ani și 20 de ani în cazul furtului calificat)” (s.n.).*

De altfel, această nouă abordare își probează deplin caracterul întemeiat prin simpla observare a consecințelor pe care, o dată cu intrarea în vigoare a legii noi, le are aplicarea legii penale mai favorabile în cazul pedepselor definitive. Potrivit art. 6 din Codul penal, *„când după rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare și până la executarea completă a pedepsei închisorii sau amenzii a intervenit o lege care prevede o pedeapsă mai ușoară, sancţiunea aplicată, dacă depășește maximul special prevăzut de legea nouă pentru infracţiunea săvârșită, se reduce la acest maxim”,* iar potrivit art. 4 din același cod *„legea penală nu se aplică faptelor săvârșite sub legea veche, dacă nu mai sunt prevăzute de legea nouă. În acest caz, executarea pedepselor, a măsurilor educative și a măsurilor de siguranță, pronunțate în baza legii vechi, precum și toate consecințele penale ale hotărârilor judecătorești privitoare la aceste fapte încetează prin intrarea în vigoare a legii noi”.*

Or, din datele furnizate de Administrația Națională a Penitenciarelor, în zilele de 1 și 2 februarie 2014 au fost puse în libertate, ca urmare a aplicării acestor dispoziții, un număr de numai 123 persoane, dintr-un total de aproximativ 34.000 de persoane aflate în executarea unei pedepse privative de libertate.

Aceasta probează că, într-un număr covârșitor de cazuri, **pedepsele aplicate anterior de către judecători, în baza legii vechi, nu au fost superioare limitelor maxime de pedeapsă prevăzute de legea nouă.**

Un alt neajuns al vechii reglementări, care permitea existența unor diferențe de zece ani sau chiar mai mari între minimul și maximul special al pedepsei, a fost acela că **favoriza o practică neunitară în privința aplicării tratamentului sancționar.**

Intervalul foarte mare în care legea permitea aplicarea pedepselor (de exemplu: pentru furtul simplu, între 1 și 12 ani; pentru furtul calificat, între 3 și 15 ani) dădea naștere în practică unor soluții neunitare, când, pentru același gen de infracțiuni, instanțele aplicau pedepse între care se puteau constata diferențe dincolo de cele rezultând dintr-un proces firesc de individualizare. De aceea, legislația anterioară era susceptibilă de critici inclusiv din perspectiva caracterului

imprevizibil al consecințelor prevăzute de lege pentru același tip de infracțiuni. În acest sens, în expunerea de motive a noului Cod penal:

„Intervalul extrem de larg dintre limita minimă și cea maximă a pedepsei (de la 1 la 12 ani, de la 3 la 15 ani, de la 4 la 18 ani) a dus în practică la soluții mult diferite în ceea ce privește pedepsele concret aplicate pentru fapte asemănătoare ori la pedepse mari pentru infracțiuni cu o pericolozitate scăzută, fapt care nu asigură caracterul previzibil al actului de justiție.”

Un alt efect criticabil al tendințelor legislative anterioare de majorare a limitelor maxime de pedeapsă, ca principal instrument de combatere a unor infracțiuni, a fost acela că **sistemul sancționator al vechiului cod penal ajunsese să nu mai reflecte în mod corect sistemul valorilor sociale pe care legea penală este chemată să le protejeze:**

„Soluția de dorit nu este deci o majorare dusă la absurd a limitelor de pedeapsă, care nu face altceva decât să nesocotească ierarhia valorilor sociale într-o societate democratică (de exemplu, furtul unui autoturism ce valorează mai mult de 200.000 lei este sancționat de legea astăzi în vigoare la fel ca omorul)” (loc. cit).

Trebuie menționat și că, **în cazul anumitor categorii de infracțiuni, interesul social primordial subsecvent condamnării infractorului nu este ca acesta să execute o îndelungată privare de libertate, ci, ca, alături de o pedeapsă principală adecvată, să existe mijloacele legale prin care consecințele infracțiunii să fie înlăturate.** În cazul unora dintre infracțiunile cu urmări patrimoniale (urmări constând fie în diminuarea prin mijloace infracționale a patrimoniului victimei, fie în creșterea frauduloasă a patrimoniului infractorului), una dintre consecințele importante ale tragerii la răspundere penală, cu o pondere uneori mai importantă decât detenția propriu-zisă, trebuie să fie restabilirea situației anterioare fraudei. De aceea, **mecanisme precum confiscarea, confiscarea extinsă, regimul pedepselor complementare** (de exemplu, pedeapsa complementară a interzicerii exercitării dreptului de a ocupa o funcție publică sau de a exercita profesia sau activitatea în executarea căreia a săvârșit fapta, în cazul infracțiunii de luare de mită) trebuie privite și ca **instrumente cu potențial puternic inhibitor al comportamentului infracțional, complementare limitelor speciale ale pedepsei.**

Noul Cod penal facilitează, printr-o serie de mecanisme mult mai bine adaptate acestui scop, și procesul de individualizare a tratamentului sancționator.

De exemplu, dacă veche reglementare obliga judecătorul ca atunci când reținea o circumstanță atenuantă să aplice o pedeapsă sub limita minimă prevăzută de textul incriminator (ceea ce în multe situații apărea nejustificat, astfel că, din acest motiv, judecătorii erau reticenți în a reține circumstanțe atenuante chiar când ele ar fi fost, din punct de vedere legal, incidente), noua reglementare permite un mecanism de individualizare mai adecvat prin reducerea limitelor minime și maxime ale pedepsei, interval în care judecătorul are posibilitatea să se oprească în toate situațiile la o pedeapsă corespunzător individualizată.

„Reducerea atât a limitei speciale minime cât și a celei maxime a pedepsei conferă judecătorului o mai mare libertate de apreciere în stabilirea concretă a pedepsei prin aceea că nu

mai este obligat să aplice, de drept, o pedeapsă sub minimul special al pedepsei dar păstrează această posibilitate în măsura în care operațiunea de individualizare conduce la o asemenea concluzie” (loc cit).

Pe de altă parte, noul cod oferă și instrumentele mult mai eficiente pentru individualizarea și sancționarea pluralității de infracțiuni.

Câtă vreme sub imperiul fostei reglementări pluralitatea de infracțiuni, deși un indiciu important privind pericolozitatea sporită a infractorului, rămânea practic nesancționată, cauza de agravare fiind, în foarte multe situații, ignorată de instanțe în stabilirea pedepsei rezultante, din cauza faptului că sporul de pedeapsă prevăzut de lege avea un caracter facultativ, noul Cod penal răspunde unei puternice exigențe sociale, de a diferenția mai sever tratamentul sancționator al celui care repetă comportamentul infracțional.

„Într-un stat de drept, întinderea și intensitatea presiunii penale trebuie să rămână în limite determinate, în primul rând, prin raportare la importanța valorii sociale lezate pentru cei care înfrâng pentru prima oară legea penală, urmând să crească progresiv pentru cei care comit mai multe infracțiuni înainte de a fi definitiv condamnați și cu atât mai mult pentru cei aflați în stare de recidivă. De aceea, limitele de pedeapsă prevăzute în partea specială trebuie corelate cu dispozițiile părții generale, care vor permite o agravare proporțională a regimului sancționator prevăzut pentru pluralitatea de infracțiuni” (idem).

Astfel, în cazul concursului de infracțiuni, pe lângă pedeapsa cea mai grea cu închisoarea (singura sancțiune aplicată, în mod obișnuit, de către instanțe sub legea veche), sub imperiul legii noi este obligatorie aplicarea unui spor egal cu o treime din totalul celorlalte pedepse.

De exemplu, în cazul comiterii a trei infracțiuni de furt calificat pentru care instanța aplică pedepse de câte 3, 4 și, respectiv, 5 ani închisoare, **în regimul anterior în mod obișnuit instanțele stabileau pentru executare pedeapsa cea mai grea, de 5 ani închisoare, fără a mai recurge la un spor**, sub imperiul noului Cod penal această situație va atrage **în mod obligatoriu stabilirea spre executare a unei pedepse de 7 ani și 4 luni.**

La fel și în cazul recidivei: noua reglementare obligă la cumularea pedepselor aplicate (executarea în întregime a pedepselor comise după o condamnare definitivă, alături de cele stabilite prin respectiva hotărâre de condamnare).

De exemplu, dacă, sub imperiul codului vechi, o persoana condamnată definitiv la o pedeapsă de 3 ani închisoare comitea o infracțiune pentru care instanța aplica o pedeapsă de 4 ani închisoare, **de cele mai multe ori pedeapsa finalmente executabilă era tot de 4 ani închisoare**, din care urma a se deduce perioada executată din prima condamnare; or, sub reglementarea nouă, **se vor executa ambele pedepse, în mod obligatoriu, așadar într-un total de 7 ani închisoare.**

Tot din perspectiva unei mai adecvate individualizări, trebuie menționate și unele noi reglementări privitoare la pedepsele aflate în curs de executare.

Practica sub vechea reglementare a ajuns să lipsească de conținut instituția liberării condiționate. În covârșitoarea majoritate a cazurilor, beneficiul liberării condiționate era acordat prin simpla întrunire a unei condiții matematice, cea a fracției din pedeapsă efectiv executată.

„Practica judiciară din ultimul deceniu a transformat liberarea condiționată, este adevărat și din cauza majorării drastice a limitelor de pedeapsă, într-un drept al condamnatului de a fi liberat după executarea fracției de pedeapsă prevăzută de lege. De asemenea, s-a observat că

în ceea ce privește condiția existenței dovezilor temeinice de îndreptare, aceasta a fost socotită ca fiind îndeplinită atâta timp cât condamnatul nu a fost sancționat disciplinar pentru abateri comise în perioada încarcerării” (idem).

Modificarea condițiilor de acordare a acestui beneficiu, precum și instituirea posibilității ca, după punerea sa în libertate, condamnatul să fie supus unui set de obligații și măsuri de supraveghere, fac ca acest mecanism să redobândească un puternic caracter de mijloc de individualizare în faza post condamnatorie:

„În privința condițiilor de acordare, nu s-au menținut dispozițiile care creau regimuri diferențiate de acordare a liberării între condamnații femei și bărbați ori între condamnații pentru infracțiuni comise cu intenție sau din culpă. În primul caz, rațiunea modificării urmărește reglementarea unui regim unic în care criteriul relevant să-l reprezinte durata pedepsei executate. În al doilea caz, forma de vinovăție cu care s-a săvârșit infracțiunea nu mai poate constitui un temei pentru fundamentarea unor regimuri diferențiate de acordare a liberării condiționate deoarece forma de vinovăție, a fost valorificată în operațiunea de individualizare a pedepsei, care se reflectă în natura, durata și modul de executare a pedepsei așa cum au fost aplicate prin hotărârea de condamnare. Orientarea europeană în această materie dar și a Legii nr. 275/2006 privind executarea pedepselor, pe deplin justificată, este de a reglementa acordarea liberării condiționate ținând cont exclusiv de conduita condamnatului pe durata executării pedepsei, pentru că numai în acest fel poate fi influențată și modelată mai eficient conduita condamnatului care dobândește astfel o motivare în plus cunoscând că o bună conduită îl aduce mai aproape punerea în libertate. Acordarea liberării ținând seama de stări de fapt anterioare începerii executării, precum natura sau gravitatea infracțiunii comise, forma de vinovăție, conduita pe parcursul procesului, constituie o cauză de descurajare a condamnatului în procesul de reintegrare deoarece acesta realizează că liberarea nu depinde de conduita sa pe durata executării, ci de faptele sale anterioare, pe care oricum nu le mai poate influența în nici un fel (...) Liberarea condiționată nu reprezintă un drept recunoscut condamnatului de a nu executa pedeapsa până la termen ci un instrument juridic prin care instanța de judecată constată că nu mai este necesară continuarea executării pedepsei în regim de detenție până la împlinirea integrală a duratei stabilite cu ocazia condamnării întrucât condamnatul, prin conduita avută pe toată durata executării, dovedește că a făcut progrese evidente în vederea reintegrării sociale și convinge astfel instanța că nu va mai comite infracțiuni iar liberarea sa anticipată nu prezintă nici un pericol pentru colectivitate (...). Referitor la procesul de recuperare după liberare, pe parcursul termenului de supraveghere condamnatului îi revine nu numai obligația generală negativă de a nu mai comite alte infracțiuni, verificarea respectării acestei obligații fiind supusă unui regim de supraveghere, dar și o serie de obligații prin care se urmărește reacomodarea acestuia cu viața în colectivitate pentru înlesnirea reintegrării sale sociale.” (idem).

La toate acestea trebuie adăugată și observarea unor **dispoziții ale noului Cod penal cu consecințe în plan procesual**, de natură să permită tragerea la răspundere penală în condiții mai bune decât vechea reglementare.

Astfel, prima diferență semnificativă față de vechea reglementare este aceea potrivit căreia **cursul termenului de prescripție a răspunderii penale se întrerupe prin îndeplinirea oricărui act de procedură** (art. 155 alin.1). Dacă anterior acestei reglementări avea efect întreruptiv al prescripției răspunderii numai un act de procedură ce trebuia comunicat învinuitului sau inculpatului (îndeplinit, prin premisă, numai după ce acuzația s-ar fi formulat cu privire la o anumită persoană), în prezent, îndeplinirea oricărui act de procedură, chiar și simpla sesizare ori începerea urmăririi penale doar cu privire la faptă, va întrerupe cursul termenului de prescripție.

Dispoziția potrivit căreia, după admiterea în principiu a unei cereri de redeschidere a procesului penal, **curge un nou termen de prescripție a**

răspunderii penale (art. 155 alin. 4) este, de asemenea, de natură să faciliteze cercetarea și judecarea infracțiunilor în condiții mai bune pentru atingerea unuia dintre scopurile principale ale procesului penal, acela de tragere la răspundere penală a persoanelor care au săvârșit infracțiuni.

Nu în ultimul rând, trebuie menționat și faptul că în noul Cod penal au fost preluate, în ceea ce privește calculul termenelor de prescripție specială (*potrivit art. 155 alin. 4 C.p.p., dacă termenele de prescripție au fost depășite cu încă o dată - iar nu cu jumătate, ca în concepția tradițională - vor fi socotite îndeplinite oricâte întreruperi ar interveni*), prevederile introduse prin Legea nr. 63/2012, act normativ având ca scop tocmai sprijinirea eforturilor autorităților judiciare de combatere a fenomenului infracțional (alături de înăsprirea regimului prescripției în cuprinsul său fiind reglementată și confiscarea extinsă).

Acestea sunt câteva dintre motivele importante pentru care reșezarea limitelor speciale ale pedepselor pentru anumite categorii de infracțiuni, în acele situații în care au fost stabilite limite maxime mai reduse față de vechea reglementare, nu trebuie privită ca un neajuns al noului cod penal, ci ca un aspect punctual din cadrul unei noi concepții generale privind caracterul disuasiv al sancțiunilor și măsurilor de drept penal.

Altfel spus, deși, aparent, noul Cod penal este o lege mai blândă în ceea ce privește limitele pedepselor pe care le prevede, o analiză atentă și completă dovedește că reglementarea tratamentului sancționator în ansamblu, corelată cu regimul cauzelor care înlătură răspunderea penală, îi conferă acestuia un caracter chiar mai sever decât al legii vechi.

**PROCURORI,
IRINA KUGLAY
ALEXANDRA ȘINC**